

Kaksikielisten vanhempien kielivalinnat

Sannina Sjöberg

Käsittelen kirjoituksessani kaksikielisten vanhempien kielivalintoja ja sitä, miten nämä valinnat näkyvät perheiden kielipolitiikassa. Artikkelini perustuu pro gradu -tutkielmaani (Sjöberg 2015), jossa tarkastelin miten kaksikieliset vanhemmat, joilla on kieliparina suomi ja ruotsi, valitsevat lapsilleen puhuttavan kielen ja mitkä tekijät vaikuttavat tähän valintaan. Oman kaksikielisen taustani vuoksi perheiden kaksikielisyys ja vanhempien kielivalinnat oli pro gradu -tutkielmaani luonnollinen aihe.

Pro gradu -tutkielmani on tapaustutkimus, jonka toteutin henkilöhaastatteluina. Haastattelin viittä kaksikielistä vanhempaa eri paikkakunnilta Pohjanmaalla. He ovat kaikki kaksikielisiä, koska he ovat kasvaneet kaksikielisessä perheessä. Tarkoitukseni oli ottaa selville ovatko nämä kaksikieliset vanhemmat valinneet myös lapsilleen kaksikielisyyden, ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän valintoihinsa. Halusin selvittää myös sitä, miten tyytyväisiä he ovat perheessään käytetyn kielipolitiikan tuloksiin ja miltä heidän perheidensä kielenkäyttö käytännössä näyttää.

Kaksikielisyys on yhtä luonnollista kaksikieliselle lapselle kuin yksikielisyys on yksikieliselle lapselle, koska lapsella on halu kommunikoida, puhuivat vanhemmat sitten samaa tai eri kieltä. Kaikilla lapsilla on kyky oppia monta kieltä, mutta kieli ei kuitenkaan tule itsestään, vaan oppiakseen kieltä lapsella täytyy olla motivaatiota siihen. Jos lapselle tärkeä ihminen puhuu tiettyä kieltä, lapsikin haluaa puhua kieltä. Myös yhteiskunnan antama tuki ja asenne kaksikielisyttä kohtaan vaikuttavat lapsen motivaatioon oppia kahta kieltä. Jos yhteiskunta näkee kaksikielisuuden positiivisena ja tavoittelemisen arvoisena, myös lapsi kokee kaksikielisuuden luonnollisena. (Ladberg

1999, 14–15, 20–21.)

Perheen kielipolitiikka

Perheen kielipolitiikka (*Family Language Policy*) määritellään King, Fogle ja Logan-Terryn (2008, 907) mukaan tietoisena kielenkäytön suunnitteluna kodissa perheenjäsenten kesken. Perheen kielipolitiikan katsotaan koostuvan kolmesta osatekijästä: *ideologiasta*, *käsittelystä* ja *käytännöstä*, joista *ideologia* viittaa perheen kielipolitiikan tutkimustuloksiin, *käsittely* perheenjäsenten suhtautumistapaan kielellisen todellisuuden suhteen ja *käytäntö* perheen kielenkäytön menettelytapaan (Schwartz 2010, 171). Pilkkeen (2012, 182) mukaan sanassa *policy* on kyse toimintaohjeista, jotka perustuvat suhtautumistapoihin ja yhteisiin sääntöihin, ja konkretisoituvat toimintasuunnitelman kautta. Tämän perusteella voi ajatella, että perheen kielipolitiikassa on kyse perheen kielenkäytön toimintaohjeista, ja että ne perustuvat yhteisiin sääntöihin ja esiintyvät konkreettisen kielenkäytön muodossa (Sjöberg 2015, 22).

Nykypäivän yhteiskunnassa kaksikielisyys koetaan tavoittelemisen arvoisena – etuna, rikkautena tai lahjana. Kaksikielisten lasten katsotaan helpommin oppivan lisää kieliä. Kaksikielisyys nähdään avaimena tulevaisuuteen, kun kaksikieliset lapset voivat valita useamman koulun ja koulutuksen välillä ja heillä on etu työhaussa. Monille vanhemmille on luonnollista kasvattaa lapsensa kaksikielisesti, koska heidät itse on myös kasvatettu näin. Tässä tapauksessa kaksikielisyys nähdään itsestäänselvyytenä ja kielivalinta on tällöin jossain määrin tiedostamaton. Korkeasti koulutettujen vanhempien keskuudessa havaitaan useammin tietoista perheen kielisuunnittelua. (Palviainen & Boyd 2013, 227, 237–238, 244.)

Kielivalintoja, joita kaksikieliset vanhemmat joutuvat tekemään (puhuttavan kielen lisäksi) ovat esimerkiksi lapsen rekisteröitävän äidinkielen, nimen, päiväkotikielen, koulukielen ja perheen kielistrategian valinta. On olemassa monta kielistrategiaa, jota kaksikielinen perhe voi käyttää. Kaikkein tehokkaimpana strategiana korkeatasoiseen kaksikielisyteen nähdään strategia *One person – one language* (Piller 2001, 65). Strategian ideana on, että kumpikin vanhempi puhuu ”omaa” kieltänsä lapsen kanssa lapsen syntymästä lähtien. Tällä tavalla lapsi oppii molemmat kielet helposti ja koska kieli yhdistetään henkilöön, lapsi oppii pitämään kielet erillään (Arnberg 2004, 128–133). Myös Hassinen (2005) ja Berglund (2008) suosivat tätä menettelytapaa.

Barron-Hauwaert (2011) sen sijaan nostaa esiin, että *One person – one language* ei

välttämättä ole optimaalinen, jos sitä noudattaa liian tiukasti. Esimerkiksi jos lapsella on kausi meneillään, kun toinen kieli on selvästi vahvempi, voivat vanhemmat korjata tilanteen puhumalla kotona vain yhtä kieltä, siis tukea tuen tarpeessa olevaa kieltä (Barron-Hauwaert 2011).

Toinen kielistrategia, joka myös koetaan tehokkaaksi, on se, että kotona vanhemmat puhuvat samaa kieltä lapselle ja lapsen toinen kieli tulee ympäristöstä, kuten yhteiskunnasta ja koulusta. Kotona käytettävä kieli on usein vähemmistökieli ja ympäristössä puhuttava kieli on usein enemmistökieli. Lapsen kaksi kieltä voivat saavuttaa tasapainon, jos lapsella on tarpeeksi yhteyttä aikuisiin, jotka edustavat vähemmistökieltä. Kuten muiden kielistrategioiden suhteen, on myös tässä tärkeä olla johdonmukainen ja pitää kiinni strategiastaan. (Arnberg 2004, 133–134.)

Perheiden kielivalinnat

Kaikki viisi haastateltavaani olivat alun perin päättäneet pyrkiä antamaan kaksikielisyyden perintönä lapsilleen. Kolme haastateltavista on pitänyt kiinni päätöksestään puhumalla lapsilleen eri kieltä kuin kumppaninsa, tässä tapauksessa suomea. He asuvat kaikki kolme kaksikielisillä paikkakunnilla, joissa suomi on vähemmistökieli. Kaksi muuta haastateltavaa on sen sijaan kokenut kaksikielisen perhetilanteen liian vaativaksi ja päätenyt jo aikaisessa vaiheessa puhumaan samaa kieltä lapsilleen kuin kumppaninsa: yhdessä tapauksessa vain ruotsia kaksikielisellä paikkakunnalla, ja toisessa tapauksessa vain suomea suomenkielisellä paikkakunnalla. Tutkimukseni fokus kohdistuu edellä mainittuun kolmeen haastateltavaan, jotka ovat pitäneet kiinni kaksikielisyydestä ja jotka harjoittavat kaksikielistä perheen kielipolitiikkaa. Alla tulen keskittymään pääsääntöisesti heihin.

Syyksi siihen, miksi haastateltavat ovat valinneet kaksikielisyyden perheelleen, he mainitsevat, että kaksikielisyyden rikastanut heidän elämänsä ja tarkoitus on, että se rikastaa myös heidän lastensa elämää. Haastateltavat kokevat myös, että elämä on helpompaa kaksikielisenä, koska he ovat säästyneet kielellisiltä vaikeuksilta, joita heidän tuntemansa yksikieliset ovat kohdanneet, ja he haluavat antaa kokemansa edun myös lapsilleen. Etuina mainitaan muun muassa koulunkäyntiin, opiskeluun, asuinpaikkaan, kulttuuritarjontaan ja työhön liittyvät edut. Yksi haastateltavista nostaa esiin sen, että hän on kaksikielisenä voinut valita vapaasti suomen- ja ruotsinkielisten koulutuksien ja asuinpaikkojen välillä. Toinen haastateltava mainitsee, että hänellä on kaksikielisinä ollut helpompi oppia lisää kieliä ja helpompi saada töitä. Haastateltavat korostavat myös sitä, että kaksikielisen lapsi saa kahden kielen lisäksi kaksi kulttuuria ja

voi nauttia laajemmasta kulttuurivalikoimasta.

Haastateltavat ovat käyttäneet lastensa kanssa strategiaa *One person – one language*, eli puhuneet lapsilleen näiden syntymästä lähtien toista kieltä kuin kumppaninsa. Heidät on itse myös kasvatettu kaksikielisiksi tämän strategian mukaan, eli heillä on kokemusta tästä strategiasta omasta lapsuudestaan. Haastateltavat kertovat, että he yrittävät olla johdonmukaisia kielenkäytössään ja käyttävät ainoastaan "omaa" kieltään lastensa kanssa, eli eri kieltä kuin mitä kumppani puhuu, tässä tapauksessa suomea, joka on heidän paikkakuntiansa vähemmistökieli.

Kaksikielisten perheiden kielipolitiikka käytännössä

Yksi haastateltava on tarkka ja vaatii, että hänen lapsensa puhuvat ainoastaan suomea hänelle, koska hän uskoo, että he eivät muuten opi suomea kunnolla. Hän tavoittelee lapsilleen suomen äidinkielen tasoa, kuten hän kokee itsellään olevan. Hän ei myöskään pidä siitä, että hänen lapsensa joskus käyttävät yksittäisiä ruotsinkielisiä sanoja puhuessaan suomea, ja hän kehottaa heitä välttämään tätä. Kaksi haastateltavaa taas hyväksyy, että lapset usein vastaavat ruotsiksi, ja että he sekoittavat kieliä puhuessaan. Lapsille on kuitenkin painotettu, että on toivottavaa, että he puhuvat vain suomea tätä puhuvan vanhemman kanssa. Haastateltavat myös auttavat lapsiaan löytämään suomenkielisen sanan, jos sana on hukassa. Kaksi viimeksi mainittua ei kuitenkaan odota äidinkielen tasoa lapsiltaan, vaan heille riittää, että heidän suomen kielensä on hyvä ja että he pärjäävät sillä.

Myös lukiessaan lapsille kirjoja haastateltavat käyttävät strategiaa *One person – one language*. Yksi haastateltava lukee vain suomeksi lapsilleen ja hänen kumppaninsa lukee vain ruotsiksi heille. Kunkin kirjan voi siis lukea vain jompikumpi vanhemmista. Myös toinen haastateltava välttää lukemista "väärällä" kielellä. Jos hänen lapsensa valitsevat ruotsinkielisen kirjan, hän ei lue sitä, vaan hän kertoo heille suomeksi, mitä kirjassa tapahtuu. Näin hänen ei tarvitse luopua kielistrategiaastaan. Kolmas haastateltava taas myöntää, että hän joskus tekee poikkeuksia kielistrategiaansa lukemalla kirjan lapsilleen "väärällä" kielellä, jos lapsi tätä pyytää.

Muita tilanteita, joissa vanhemmat joutuvat vuosien varrella tekemään kielivalintoja, on esimerkiksi päiväkotikielestä ja koulukielestä päättäminen. Päiväkotikieleksi haastateltavat ovat pääsääntöisesti valinneet paikkakunnan vähemmistökielen, koska he haluavat tukea kieltä, jolle lapsi saa ympäristöstä vähemmän tukea, ja saada kielet tasapainoon. Yksi haastateltava on kuitenkin joutunut panemaan lapsensa

ruotsinkieliseen päiväkotiin vasten tahtoaan, koska paikkakunnalla ei ole suomenkielistä päiväkotia. Koulukieleksi haastateltavat ovat kuitenkin valinneet, tai tulevat valitsemaan, paikkakunnan enemmistökielen. Tämä johtuu heidän mukaansa siitä, että paikkakunnan ainoa tai lähin koulu on enemmistökielinen.

Tyytyväisyys kielivalintaan

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että ne vanhemmat, jotka ovat valinneet kaksikielisyyden lapsilleen, ovat tyytyväisempiä valintaansa kuin vanhemmat, jotka ovat päätyneet puhumaan vain yhtä kieltä kotona. Ne haastateltavat, jotka ovat valinneet kaksikielisyyden antavat valintaansa tyytyväisyydelle arvosanat 8–10 asteikolla 1–10. Haastateltavat, jotka puhuvat lapsilleen samaa kieltä kuin puolisonsa, antavat arvosanat 4–7. Haastateltavat, jotka valitsivat kaksikielisyyden, ovat sitä mieltä, että valinta itsessään ansaitsee takuuvarmasti arvosanan 10, mutta kaksi heistä katsoo lastensa vähäisen suomen kielen käytön laskevan arvosanaa hieman. Haastateltavat, jotka puhuvat kotona vain yhtä kieltä, ovat tietoisia siitä, että heidän kielivalintansa ei välttämättä ole ollut ihanteellinen heidän lastensa kannalta ja matalat arvosanat johtuvat tästä. Yksi heistä sanoo suoraan, että hän katuu sitä, ettei pitänyt kiinni kaksikielisyydestä niin kuin oli alun perin tarkoitus.

Tutkimukseni osoittaa, että vanhemmat, jotka ovat hyödyntäneet mahdollisuuttaan kasvattaa lapsensa kaksikielisesti, ovat erittäin tyytyväisiä valintaansa ja kokevat antavansa lapsilleen korvaamattoman lahjan, josta lapsi tulee jonain päivänä kiittämään heitä. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että valitun kaksikielisen kielistrategian johdonmukainen noudattaminen on tärkeää kaksikielisen perheen kielipolitiikassa. Strategian noudattamatta jättäminen saattaa kaduttaa vanhempia ja myös heidän lapsiaan jälkeensä.

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja tohtorikoulutettava. Hän toimii projektitutkijana Vaasan yliopistossa Pohjoismaisten kielten yksikössä.

Lähteet

Arnberg, Lenore. 2004. *Så blir barn tvåspråkiga*. Wahlström & Widstrand.

Barron-Hauwaert, Suzanne. 2011. *Bilingual Siblings: Language Use in Families*. Multilingual Matters.

Berglund, Raija. 2008. *Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia No 190. Språkvetenskap 37. Universitas Wasaensis.

Hassinen, Sirje. 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Finn Lectura.

King, Kendall, Lyn Fogle & Aubrey Logan-Terry. 2008. Family Language Policy. *Language and Linguistics Compass*, 2(5), 907–922. <http://www.cehd.umn.edu/ci/people/profiles/documents/King2008FamilyLanguagePolicy.pdf>

Ladberg, Gunilla. 1999. *Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola och skola*. Liber.

Palviainen, Åsa & Sally Boyd. 2013. Unity in Discourse, Diversity in Practice: The One Person One Language Policy in Bilingual Families. Teoksessa M. Schwartz & A. Verschik (toim.), *Successful Family Language Policy: Parents, Children and Educators in Interaction*, 223–248. https://www.academia.edu/6564760/Unity_in_discourse_diversity_in_practice.The_one-person_one-language_policy_in_bilingual_families

Pilke, Nina. 2012. Språkstrategier, språkpolicy och språkprinciper – Terminologisk analys av språkrelaterade mål i organisationskontext. Teoksessa *Samarbetet ger resultat: från begreppskaos till överenskomna termer*. Nordterm 2011. Terminological centralen TSK, 180–186. <http://nordterm.net/filer/publikationer/rapporter/Nordterm17.pdf>

Piller, Ingrid. 2001. Private language planning: The best of both worlds? *Estudios de Sociolingüística*, 2(1), 61–80. http://www.languageonthemove.com/downloads/PDF/piller_2001_private%20lg%20planning.pdf

Schwartz, Mila. 2010. Family language policy: Core issues of an emerging field. *Applied Linguistics Review*, 1(1), 171–192. <https://www.researchgate.net/publication/232173308>

Sjöberg, Sannina. 2015. "Det känns självklart att föra tvåspråkigheten vidare till barnen."

En fallstudie av fem tvåspråkiga föräldrars familjespråkval. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Pohjoismaisten kielten yksikkö.
<https://www.tritonia.fi/download/gradu/6627>